

Тема. Складні випадки правопису знака м'якшення та апострофа.

План

1. Уживання знака м'якшення.
2. Уживання апострофа.
3. Вправи та завдання.

1. Уживання знака м'якшення

Для позначення м'якості приголосних у кінці слова і перед наступним приголосним служить буква знак м'якшення.

При цьому треба мати на увазі, що **знак м'якшення пишеться:**

- після м'яких приголосних **д, т, з, с, ц, л, н** перед твердими нешиплячими та **о**: *батько, лялька, льох*;

Але: тьмянний, різьбяр.

Увага!

- Лише після букви **л**, що позначає м'який приголосний, перед наступним м'яким або шиплячим: *гуцульський, медальйон, читальня, Тернопільщина, Кальченко*;
- у буквосполученнях **ньц, ньч, льц, льч, сьц, сьч** (у іменниках та присвійних прикметниках), якщо вони походять від буквосполучень **ньк, льк, ськ** (перевіряємо написання знака м'якшення, ставлячи слово у форму називного відмінка): *скриньці (бо скринька), синьці (бо синька), неньчин (бо ненька), ляльчин (бо лялька), Прісьчин (бо Пріська).*

Для порівняння: хатинці (бо хатинка), жінці (бо жінка), Парасчин (бо Параска).

Але: женьшень, Маньчжурія, бриньчати, няньчити;

- у словах іншомовного походження після приголосних **д, т, з, с, л, н** перед **я, ю, є, ї, йо**: *порт'єра, ад'ю, дон'я, мільйон.*

2. Уживання апострофа

Апостроф – графічний знак, що не позначає жодного звука. Він ставиться лише перед **я, ю, є, ї**, вказуючи, що ці букви позначають два звуки [йа], [йу], [йе], [йї], а попередній приголосний вимовляється твердо.

Апостроф пишеться:

- після **б, п, в, м, ф**, що позначають приголосний твердий, якщо перед ними немає іншого кореневого приголосного, крім **р**: *п'ять, розм'якнути, в'юн, солов'ї, риб'ячий, черв'як, сурм'яний, торф'яний*;

Для порівняння: свято, цвях, мавпячий, морквяний, духмяний.

- після **р** в кінці складу: *бур'ян, матір'ю, пір'їна*;
- після **к** у слові *Лук'ян* та похідних від нього;

- після **префікса** та **першої частини складного слова**, яка закінчується на приголосний: *між'ярусний, від'ємний, з'їзд, без'ядерний, перед'ювілейний, пів'ящика, дит'ясла, Мін'юст, трьох'ярусний, пан'європейський*.
 - в іншомовних словах після твердих приголосних, що позначаються буквами **б, п, в, м, ф, р, т, г, к, х, ж, ч, ш**, якщо після них чується звук [й]: *бар'єр, Руж'є, Х'юстон, сек'юриті*.
- Але:** *ад'ютант, ін'єкція, кон'юнктивіт, кон'юнктура*.

3. Вправи та завдання

А Поясніть правопис слів.

Мен...ший, промін...чик, Мінс...к, Хар...ків, кобзар...с...кий, бат...ко, безбат...ченко, тон...ший, Олен...чин, Ол...чин, дівчинон...ці, с...огоднішній, бурул...ці, бул...йон, Болон...я, с...омий, різ...бяр, жаліс...ть, зліс...ть, слиз...ко, прос...ба.

Б Запишіть слова у дві колонки: 1) у які вставили ь; 2) у які не треба вставляти ь.

Квіт...ці, жін...ці, авос...ці, бджіл...ці, очеретян...ці, жмен...ці, гус...ці, свин...ці, галуз...ці, стеблин...ці, кізон...ці, мис...ці, однокол...ці, внучен...ці, Снігурон...ці, колис...ці, оболон...ці, нян...ці, тріс...ці, сопіл...ці.

Ключ. У кожному слові підкресліть другу від початку букву. Прочитайте початок вислову В. Сухомлинського: «... - *то найвища людська освіченість*».

В Запишіть слова іншомовного походження, що асоціюються у вас із такими поняттями:

Кравець, курка, французький драматург, англійський фізик, гімн Французької революції, концерт, долина.

Подайте їх фонетичною транскрипцією.

Г Поясніть правопис слів.

Повітр...я, Мар...яна, з...йомка, під...юджувати, рум...яний, тьм...яний, плем...я, присв...ята, без...язикі, моркв...яний, узгір...я, під...їзд, в...ялий, Солов...йов, вістр...я, пір...їна, рутв...яний, кав...ярня, пів...Єревана, пів...юрби, пів...Європи.

Д Запишіть слова у дві колонки: 1) ті, у які вставили апостроф; 2) ті, які пишуться без апострофа.

Медв...яний, п...ятсот, арф...яр, дзв...якнути, розв...язано, помор...янин, св...ято, сузір...я, харків...янин, вар...яг, від...їзд, різьб...яр, мавп...яча, роз...ятрити, при...їзд.

Ключ. З останніх букв прочитаєте назву вірша М. Рильського.

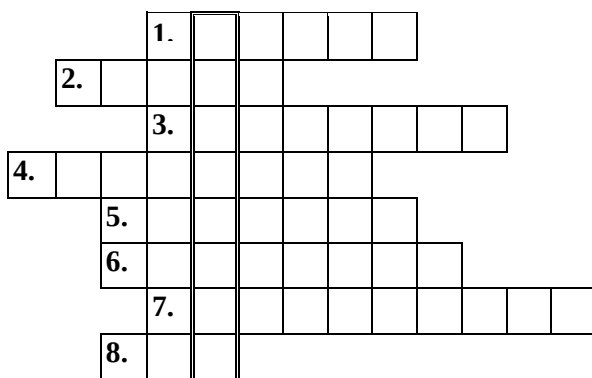
Ж Дубль-диктант.

До поданих слів дібрати три власні приклади. Указати на умови вживання апострофа.

Бур'ян, під'їхати, рум'яний, пів'яблука, рябий.

З Ігрове завдання "Знайди ключове слово".

Розгадати кросворд: вписати у відповідні клітинки слова іншомовного походження, що відповідають поданим характеристикам. У вертикальному рядку прочитати ключове слово.

1. Просування в якій-небудь сфері діяльності.
2. Розпорядник у казино.
3. Пристрій для автоматичного процесу обробки інформації.
4. Підвищення, на яке піднімається переможець у спортивних змаганнях.
5. Жанр публіцистики (бесіда з певною особою).
6. Прикметник, утворений від іменника *торф*.
7. Запалення оболонки ока.
8. Частина водоймища, яка прилягає до греблі.

Питання для самоконтролю:

1. Якими буквами передається м'якість приголосних звуків?
2. Після яких букв вживається м'який знак? Наведіть приклади.
3. Чому він не може стояти на початку слова?
4. Після яких букв м'який знак не вживається? Наведіть приклади.
5. Відповідно до якого правила м'який знак не пишеться у словах *кінчик*, *менший*, *баник*?
6. Як переконатися в тому, що в словах *Маринчин*, *Маринці* м'який знак писати не потрібно?
7. Які звуки позначаються буквосполученням *йо*?
8. За яких умов вживається буквосполучення *ьо*? Наведіть приклади.
9. Для чого вживається апостроф?
10. Чому апостроф не вживається на початку слова або в кінці слова?

11. Перед якими буквами ставиться апостроф?
12. Після яких букв ставиться апостроф? Наведіть приклади.
13. Відповідно до якого правила апостроф не вживається після букв, що позначають губні приголосні, перед *я, ю, є, і*? Наведіть приклади.